

«ПЯРЭЗВЫ»

«Пярэзвы» — так называўся першы рэгіянальны фестываль беларускага народнага танца, арганізаваны Беларускаім інстытутам праблем культуры, які нядаўна прайшоў у Бабруйску. У ім прынялі ўдзел танцавальныя фальклорна-этнаграфічныя калектывы, выканаўцы народных танцаў, песень, а таксама інструментальныя ансамблі народнай музыкі. Народная харэаграфія — частка нацыянальнай культуры. Фестываль дазволіў зазірнуць у сховішчы культурнай спадчыны, каб заўважыць і прааналізаваць, што захавалася, а што неабходна падтрымаць і адрадаіць, як даць новае жыццё забытаму старадаўняму пласту культуры.

Немалаважным з'яўлялася і тое, што фестываль адбываўся на Гомельшчыне, дзе ў сувязі з чарнобыльскай катастрофай ідзе перасяленне людзей, а значыць — размыванне, знікненне рэгіянальнай, самабытнай культуры. Зберагчы яе для нашчадкаў — наш святы абавязак.

Шмат таленавітых, улюбёных у народнае мастацтва людзей дэвілася сустрэць на этапах падрыхтоўкі да фестывалю. Гэта і салісты, і фальклорна-этнаграфічныя калектывы, і песенна-танцавальныя гурты, і інструментальныя ансамблі.

[Заканчэнне на 7-й стар.]

З ПОПЕЛУ НЕБЫЦЦА

Пад рубрыкай «З попелу небыцця» друкуем артыкул пра яшчэ аднаго таленавітага беларускага кампазітара — Міколу КУЛІКОВІЧА-ШЧАГЛОВА. Яго багатая музычная спадчына невядомая на радзіме, толькі адзінікі чулі пра яго самога. Гэты артыкул напісаў англічанін Гай ПІКАРДА, які вывучае беларускую культуру, творчасць музыкаў, закінутых на Захад віхурамі вайны.

КОЖНЫ ДЗЕНЬ, КОЖНЫ ЧАС, БЕЛАРУСЬ!

Маючы на ўвазе нягоды, што сустракалі яго ў жыцці, можна падумаць, што Мікола Куліковіч-Шчаглоў нарадзіўся ня ў тым часе і ня ў тым месцы. Гэты нязвычайна здольны й найбольш беларускі кампазітар у выніку няспрыяльных палітычных абставінаў ня здолеў дасягнуць міжнароднага прызнання, на якое так багата заслугоўвае.

Пра яго нае раньняе жыцццё мы ведаем мала, найбольш зь біяграфічнае даведкі ад яго нае першае жонкі ды зь некаторых прэсавых матар'ялаў. Зь іх відаць, што Мікола Куліковіч-Шчаглоў нарадзіўся ў Маскве ў 1896 годзе (некаторыя крыніцы падаюць 1897 год) у сям'і Мікалая Шчаглова, транспартнага ўрадаўца, што паходзіў з Данскіх казакоў і які мала бываў дома. Матчыная-ж сям'я Куліковічаў паходзіла са Смаленшчыны, з усходняе Беларусі, з рэгіёну багатага на фальклёр, адкуль былі родам добра ведамыя кампазітары беларускага паходжання Мі-

хал Глінка (1804—1857) і Міхал Анцаў (1865—1945).

Пасля раньняй сьмерці яго нае маці Міколу аддалі пад апеку матчынай цёткі, што была ігуменняй праваслаўнага манастыра ў Туле. Тут хлопчык рос, браў удзел у манастырскім хоры ды за свой выдатны альт дэстаў стыпендыю ў прэстыжным Маскоўскім Сынадальным Вучылішчы, якое было тады на ўзвышшы свае міжнароднае рэпутацыі пад кіраўніцтвам заслужанага дырэктара, рэфарматара расейскае царкоўнае музыкі Аляксандра Кастальскага (1856—1926). Таленавіты хлопчык-альт быў выбраны як саліст, каб суправаджаць хор у эўрапейскім турне з выступленьнямі ў Рыме, Парыжы ды іншых заходніх сталіцах. Няма сумлеву, што глыбокі сьлед на Куліковічу-Шчаглову пакінула вышкарэньне пад кіраўніцтвам Кастальскага, чалавека, якім ён

(Працяг на 6-й стар.).

ВЕЧНЫ АБАВЯЗАК ПЕРАД ЗЯМЛЁЙ

Сяргей РОШЧЫН, НАМЕС-

НІК ГЕНЕРАЛЬНАГА ДЫ-
РЭКТАРА ПА ЗНЭШНЕ-
ЭКАНАМІЧНЫХ СУВЯЗЯХ
МІНСКАГА НАВУКОВА-
ДАСЛЕДЧАГА ЦЭНТРА
«ТЭЛУР»: «МАРУ СА-
ДЗЕЙНІЧАЦЬ АБ'ЯДНАН-
НЮ НАМАГАННЯУ БЕЛА-
РУСКАГА І АМЕРЫКАНС-
СКАГА НАРОДАУ У ВЫ-
РАШЭННІ ЭКАЛАГІЧНЫХ
ПРАБЛЕМАў».

Запомніўся яму дзень, калі прыехаў дамоў на пабыўку і маці, паказаўшы на канверт з замежным штэмпелем, сказала: «З Амерыкі, ад сваякоў, будзеш нам перакладаць».

Ён з хваляваннем узяў незвычайнай формы канверт. З дзяцінства ведаў, што ў Амерыцы ў яго многа сваякоў. Не раз чуў, што яшчэ ў канцы мінулага стагоддзя туды паехаў бацька яго ба-

булі па маці Андрэй Гайдун. Быў ён, паводле расказаў выдавочцаў, быццам магутны дуб, а па натуры добры. Моглі за што прынесці суседзям з лесу такую вязку дроў, што тыя за галаву хапаліся — такая сілішча!

І не вельмі здзівіліся сваякі, калі даведаліся, што ў Амерыцы справы ў Андрэя

[Заканчэнне на 4-й стар.]

З ПРЭС-КАНФЕРЭНЦЫІ

МАЎНА КОЙВІСТА: НАШЫ КРАІНЫ ЗАЛЕЖАЦЬ АД ЗЯМЛІ

20 мая ў Мінску з аднадзённым рабочым візітам знаходзіўся Прэзідэнт Фінляндыі Маўна Койвіста. Прэс-канферэнцыя, якую даў пасланец Суомі перад адлётам, і практычна, і на месце ягоных адказаў як бы падводзіла рысу пад вельмі насычанай праграмай наведвання. А яна, акрамя неабходных пратакольных мерапрыемстваў, уключала афіцыйныя перагаворы фінскай і беларускай дэлегацыі на чале са Станіславам Шушкевічам і Маўна Койвіста, сустрэчу з групай беларускіх парламентарыяў, а таксама перамовы з прэм'ер-міністрам РБ Вячаславам Кебічам. Наконт апошніх высокі гасць падкрэсліў, што размова на іх, галоўным чынам, тычылася гандлёва-эканамічных зносін, якія гэтым жа днём знайшлі юрыдычнае ўвасабленне ў падпісанні двухбаковых пагадненняў аб гандлі і абароне капіталакладанняў.

«Мы выходзім з таго, што эканамічныя адносіны паміж нашымі краінамі дазваляць перайсці тую мяжу, якая стрымлівае нармальны гандлёвы абмен. Будучы развівацца сувязі на ўзроўні нашых прадпрыемстваў, а таксама ў іншых галінах грамадскай палітыкі: у са-

цыяльнай сферы, культуры. Усё гэта будзе весці нас да больш цеснага супрацоўніцтва», — адзначыў Прэзідэнт.

Журналісты сваімі пытаннямі неаднаразова вярталі фінскага лідэра да эканамічнай тэматыкі. І хоць ён паўтараў, што канкрэтныя крокі тут — не яго функцыя і задача, аднак, абавязна, адзначыў, што, па яго ўражанню, беларускія прадпрыемствы імкнуцца працаваць суадносна тым дамоўленасцям, якія яны заключылі, і з'яўляюцца надзейнымі партнёрамі. Гэта стварае добры выхадны пункт для міжнароднага супрацоўніцтва. Да таго ж узровень адукацыі ў Бела-

русі высокі, ёсць прадавіты народ і спецыялісты, якія ведаюць сваю справу. На перамовах гаворка ішла таксама аб сучасных спосабах гандлю, напрыклад, аб магчымасці выкарыстання бартэру.

Паміж Беларуссю і Фінляндыяй шмат агульнага. Такой тэзай прытрымліваецца і Маўна Койвіста: «Нашы краіны знаходзяцца ў аднолькавым становішчы. Мы не маем вялікіх запасаў кармыных выкапняў. Так што мы залежым ад таго, як зямля родзіць, як на ёй людзі працуюць і якія яны разам выконваюць работу. Падобныя абедзве краіны і ў экалагічных адносінах. Але калі працаваць, то і та-

кія краіны, што не маюць вялікіх прыродных багаццяў, могуць паспяхова развіваць сваю эканоміку.

Выказаўся Прэзідэнт Фінляндскай Рэспублікі і па праблемах, звязаных з раззбраеннем, Нарадаў па бяспецы і супрацоўніцтву ў Еўропе, пасяджэнне якой адбудзецца ў чэрвені гэтага года ў Хельсінкі. Дыскусія ў Вярхоўным Савеце Рэспублікі Беларусь Маўна Койвіста ацаніў як «плённую». Дэпутаты, на яго думку, знаходзяцца на «нерве часу».

Кастусь ШАЛЯСТОВІЧ.
НА ЗДЫМКУ: фінская дэлегацыя падчас наведвання Хатыні.

прагэсту распачалі транспартнікі беларускай сталіцы.

З заявай аб папераджалнай забастоўцы выступілі на нацыянальным тэлебачанні кіраўнікі сёмага аўтапарка горада, якія звярнуліся да пажылых людзей, цяжарных жанчын і дзяцей з просьбай па магчымасці скараціць рух па горадзе ў гэты час.

Забастоўнічыкі прад'яўляюць вытворчаму аб'яднанню «Мінскпасажыраўтатранс» і гарвыканкому два асноўныя патрабаванні: павысіць заработную плату і ўзаконіць права на забастоўкі. З імі ж транспартнікі звярнуліся да беларускага ўрада.

Калі не будуць задаволены патрабаванні вадзіцеляў аўтобусаў, 29 мая з аўтапаркаў горада не выйдзе ніводная машына.

РАБУНКІ

ДЛЯ РАСП

Нядаўна на тэрыторыі адной з воінскіх часцей горада Оршы з'явілася група людзей у форме дэсантнікаў. Нейтралізаваўшы ахову, яны захапілі склады з НЗ, загрузілі прадуктамі харчавання некалькі машын і накіраваліся ў бок Расіі. Праз некаторы час частка машын была спынена нарадамі міліцыі.

ВЕСТНІ АДУСЮЛЬ

● Вярхоўны суд Рэспублікі Беларусь прызнаў незаконным рашэнне Міністэрства юстыцыі аб адмове ў рэгістрацыі статута Партыі камуністаў Беларусі.

● Па папярэдніх ацэнках, рэфэрэндум у Беларусі, якога дамагаецца апазіцыя на чале з З. Пазняком, будзе каштаваць рэспубліцы каля 73 мільянаў рублёў.

● За гады антыалкагольнай кампаніі, распачатай Міхаілам Гарбачовым, у Беларусі ў чатыры разы знізілася смяротнасць, выкліканая ўжываннем моцных напіткаў, і было ўратавана, прынамсі, 20 тысяч жыццяў.

● Вучоны савет Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта ў Мінску звярнуўся да рэспубліканскіх уладаў, каб дазволілі скасаваць імя У. І. Леніна, якое ён насліў з 1949 года.

● У абмен на яд гадзюк, выпуск якога асвоеным дзяржаўным навукова-вытворчым прадпрыемствам «Грыг» пры Інстытуце заалогіі Акадэміі навук Беларусі, рэспубліка будзе мець рэдкія лякарствы, якія можна набыць за мяжой толькі за валюту.

● Міжнародны адукацыйны цэнтр (Германія і беларускі маладзёжны цэнтр «Спутнік» наважыліся да 1994 года пабудаваць у Мінску адукацыйны цэнтр, які, на думку аўтараў праекта, стане «матэрыялізацыяй ідэі агульнаеўрапейскага дому ў мініяцюры».

● Былы цэкоўскі пансіанат «Атолна» рашэннем урада перададзены Міністэрству сацыяльнага забеспячэння для стварэння там Рэспубліканскага дома-інтэрната для састарэлых і інвалідаў.

● На Ружанскіх могілках у Слоніме невядомымі разбураны саркафаг з чырвонага граніту, устаноўлены ў 1832 годзе, і перакопана магіла беларускага генерала Міхаіла Лявіцкага, удзельніка вайны 1812 года.

● Паміж Брэсцкай вобласцю і Бялападляскім ваяводствам Польшчы пачала дзейнічаць прамая аўтаматычная тэлефонная сувязь. Кошт 1 минуты размовы з польскім абанентам каштуе 24 рублі.

● Тэлемарафон «Выратуем дзяцей», які прайшоў у Мінску 16 мая, сабраў, па няпоўных даных, 6 мільянаў 873 тысячы рублёў і 2 тысячы 277 долараў ЗША.

● Вядомаму кіраўніку дабрачыннай арганізацыі «Сіці хоўп інтэрнэшл» Полу Моару і яго сям'і, якія так многа робяць для здароўя дзяцей Беларусі, прысуджана прэмія «Сябра дзяцей» — 10 тысяч рублёў.

ВІНШУЕМ ПРЭМ'ЕРА

В. КЕБІЧ — ЧЛЕН-КАРЭСПАНДЭНТ

Старшыня Савета Міністраў Беларусі Вячаслаў Кебіч абраны членам-карэспандэнтам Міжнароднай Інжынернай Акадэміі па спецыяльнасці «Эканоміка». Паведамленне аб гэтым, а таксама віншаванні прэм'ер-міністра змяшчаюцца ў тэлеграме, што наступіла ў Савет Міністраў рэспублікі ад імя кіраўніцтва Міжнароднай Інжынернай Акадэміі з Масквы.

ПРЫЗНАЧЭННІ

НОВЫ САВЕТНІК С. ШУШКЕВІЧА

36-гадовы кандыдат філасофскіх навук, спецыяліст у галіне гісторыі заходнееўрапейскай філасофіі Сяргей Панькоўскі стаў новым саветнікам Старшыні Вярхоўнага Савета Рэспублікі Беларусь Станіслава Шушкевіча. Ён валодае французскай і польскай мовамі, са Станіславам Шушкевічам пазнаёміўся некалькі гадоў таму назад, калі той яшчэ працаваў ва ўніверсітэце. У апарце Старшыні Вярхоўнага Савета Беларусі С. Панькоўскі будзе кіраваць пытаннямі знешняй палітыкі. У бліжэйшых планах новага саветніка — стварэнне аналітычнага цэнтру па распрацоўцы розных дзяржаўных дактрын і праграм пры кіраўніку беларускага парламента.

Аду з першачарговых задач цэнтру С. Панькоўскі бачыць у «выпрацоўцы стратэгічных напрамкаў рэалізацыі знешнепалітычнай дактрыны Беларусі». У ёй, па словах саветніка, «будуць вызначаны знешнеэканамічны прыярытэты, агавораны пытанні няўхільнага захавання заключаных рэспублікай дагавораў і пагадненняў, максімальны ўдзел у акцыях міжнародных арганізацый, членам якіх з'яўляецца Беларусь».

Як паведаміў карэспандэнту «Інтэрфакса» С. Панькоўскі, мяркуецца, што ў бліжэйшы час для абмеркавання гэтых пытанняў адбудзецца спецыяльнае пасяджэнне Прэзідыума Вярхоўнага Савета рэспублікі.

ПРЭМІІ

ПЕРШЫЯ НАЦЫЯНАЛЬНЫЯ

Прэмія імя заснавальніка беларускага тэатра Ігната Буйніцкага ўручана актёру рускага тэатра. Уладальнікам першай высокай нацыянальнай узнагароды стаў народны артыст СССР Расціслаў Ян-

коўскі за шэраг роляў у спектаклях Дзяржаўнага акадэмічнага рускага тэатра Беларусі.

— Саюз тэатральных дзеячаў Беларусі сумесна з Міністэрствам культуры рэспублікі ўпершыню ўстанавіў некалькі нацыянальных незалежных прэмій, якія носяць імяны выдатных тэатральных дзеячаў рэспублікі — Ігната Буйніцкага, Еўсцігнея Міровіча, Кандрата Крапівы, Любові Мазалеўскай і Ларысы Александроўскай, — гаворыць старшыня СТД драматург Аляксей Дудароў. — Яны ўручаюцца рашэннем толькі грамадскай камісіі і толькі тым актёрам, рэжысёрам, мастакам, кампазітарам, крытыкам і драматургам, якія асабліва праявілі сябе ў нялёгкай справе адроджэння духоўнасці нацыі.

Лаўрэатамі нацыянальных прэмій сталі таксама спявачка Наталля Гайда, мастак Барыс Герлаван, рэжысёр Анатоль Ляляўскі, іншыя дзеячы беларускага тэатра.

ЗАБАСТОўКІ

ТРАНСПАРТНІКІ ПАПЯРЭДЖАЮЦЬ

19 мая на тры гадзіны спыніўся ў Мінску рух аўтобусаў гарадскіх маршрутаў. Такую акцыю

ВІЗІТЫ

У сталіцы Беларусі ўдзельнічала ў сумеснай нарадзе дэлегацыя камітэта Савета Еўропы па сувязях з еўрапейскімі краінамі — не членамі Савета Еўропы — і прадстаўнікі дзяржаў, якія ўваходзяць у СНД. Галоўная мэта візіту — умацаванне сувязей Еўрапарламента з заканадаўчымі асамблеямі краін Усходняй Еўропы.
НА ЗДЫМКУ: у час сумеснай нарады.

ЧАРНОБЫЛЬ: ВЯЛІКАЯ ХЛУСНЯ

СОРАК САКРЭТНЫХ ПРАТАКОЛАЎ КРАМЛЁЎСКИХ МУДРАЦОЎ

(...) Для выкарыстання ўказанага мяса на харчовыя мэты і забеспячэння выпуску прадукцыі ў адпаведнасці з патрабаваннямі Міністэрства аховы здароўя СССР з улікам яго дзесяціразовага разбаўлення незабруджаным мясам неабходна арганізаваць яго перапрацоўку на мясакамбінатах большасці абласцей Расійскай Федэрацыі (акрамя горада Масквы), Малдавіі, рэспублік Закаўказзя, Прыбалтыкі, Казахстана, Сярэдняй Азіі, Старшыня Дзяржапрамома СССР В. С. Мурахоўскі».

Яшчэ адзін дадатак да пратакола № 32, п. 11. «З 1 жніўня па ўсёй тэрыторыі СССР уступіў у сілу нарматыў на дапушчальны ўзровень утрымання радыеактыўных рэчываў у малаце, роўны $1 \cdot 10^{-3}$ кІ/л («чыстае» малако — у 12-й ступені. — А. Я.). Аднак у асобных раёнах некаторых абласцей БССР частка атрымліваемага малака яшчэ ўтрымлівае радыеактыўныя рэчывы на ўзроўні $1 \cdot 10^{-2}$ кІ/л і не стабілізуецца на ўзроўні ўведзенага нарматыву, што ўскладняе бесперабойнае забеспячэнне насельніцтва гэтых раёнаў малаком. М. Бургасаў».

Асобы клопат аб «бесперабойным забеспячэнні насельніцтва малаком», ці не праўда? Няма «чыстага» — знізілі нарматыў, і «бруднае» адразу стала «чыстым». Бо ў тайных наперах усё сыходзіцца, усё — у патрэбных партыі, ураду і Захаду нормах, дозах, межах. Член экспертнай камісіі ВС СССР прафесар Е. Бурлакова расказала, як адзін высокапастаўлены работнік з гонарам гаварыў: «Дзякуючы павышэнню ЧДУ (часова дапушчальных узроўняў) дзяржава эканомлена 1,7 мільярда рублёў!»

Толькі праз пяць гадоў пасля аварыі, пасля шматлікіх запытаў народных дэпутатаў СССР, Пракуратура Саюза нарэшце ўзбудзіла па фактах рэалізацыі «бруднай» прадукцыі крымінальную справу. Вось што паведамляў парламенцкай камісіі намеснік Генеральнага пракурора СССР В. Андрэеў: «...за перыяд з 1986 па 1989 год ва ўказаных зонах атрымана вышэй дапушчальных узроўняў забруджання 47,5 тысячы тон мяса і два мільёны тон малака... Толькі за межы Беларусі адпраўлена 15 тысяч забруджанага радыенуклідам мяса. Указаныя абставіны выклікалі забруджэнне радыеактыўнымі рэчывамі прадуктаў харчавання практычна па ўсёй краіне і могуць аказаць адмоўнае ўздзеянне на стан здароўя насельніцтва».

Па афіцыйнаму дазволу Савета Міністраў РСФСР у 1989 годзе «бруднае» мяса з Бранскай, Магілёўскай, Кіеўскай, Жытомірскай абласцей накіроўвалася ў Архангельскую, Іалінградскую, Горкаўскую, Яраслаўскую,

Іванаўскую, Уладзімірскую і іншыя вобласці.

Распаўся Саюз. Не стала ні Пракуратуры СССР, ні Генеральнага пракурора. Але вінаватых як не было пры партакратах, якія заклікалі «ўзмацняць прапагандысцкія мерапрыемствы, накіраваныя на выкрыццё лжывых выдумак буржуазных органаў інфармацыі і спецслужбаў аб падзеях на Чарнобыльскай АЭС», так няма і пры дэмакратых.

дамленні ТАСС па пытанню ўвядзення ў шэрагу еўрапейскіх краін абмежаванняў на імпорт тавараў з СССР. Адобрыць тэкст указанага звароту, Апублікаваць яго ў друку 9 мая 1986 г. (...) 9. Аб чарговым урадавым паведамленні. Адобрыць тэкст паведамлення. Апублікаваць яго ў друку пасля асобага распараджэння».

«Сакрэтна. Пратакол № 5. 4 мая 1986 г. (...) Адобрыць тэкст звароту ТАСС. Публі-

лячэнні ў 6-й балніцы Масквы, улічваючы той факт, што ў гэтай балніцы працуюць амерыканцы (падкрэслена мною. — А.Я.)».

«Сакрэтна. Пратакол № 3. 1 мая 1986 г. (...) Накіраваць у раёны, што прылягаюць да зоны размяшчэння Чарнобыльскай АЭС, групу саветскіх карэспандэнтаў з мэтай падрыхтоўкі матэрыялаў для друку і тэлебачання, якія сведчаць аб нармальнай жыццядзейнасці гэтых раё-

на ў аператыўную групу Палітбюро. Заслухаўшы яе, тут вырашылі: «трэба ўсё правесці, а аб выніках далажыць аператыўнай групе да 20 ліпеня г. г.».

Больш аб гэтым непрыемным пытанні на пасяджэннях не ўспаміналі.

А вось як рыхтаваліся да прэс-канферэнцыі для саветскіх і замежных журналістаў.

«Сакрэтна. 4 чэрвеня 1986 года (...) Дадатак да пратакола № 21. 2. Пры асвятленні ходу ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС: «...Асвятліць шырокамаштабныя меры, што прымаюцца па забеспячэнні бяспекі насельніцтва, асоба адзначаць клопат аб людзях, якія апынуліся на забруджанай тэрыторыі (...) 4. Указаць на беспадстаўнасць прэтэнзій і ацэнак як асобных афіцыйных асоб, так і прэсы з шэрагу заходніх краін, якія заяўляюць пра нібыта значны экалагічны і матэрыяльны ўрон, нанесены за кошт распаўсюджвання невялікіх колькасцей радыеактыўных рэчываў з паветранымі масамі з зоны Чарнобыльскай АЭС».

«Невялікая колькасць» — гэта 300 кірацкіх бомб толькі па цэзію-137. А «неістотны ўрон», паводле апэнак незалежных экспертаў, страты краіны да 2000 года складуць 180—200 мільярдаў рублёў у цэнах 1989 года. І гэта без уліку страт, звязаных з захворваннямі тысяч і тысяч людзей.

•••

Пра гэта можна доўга гаварыць. Хлусня № 4 — аб удзеле арміі ў ліквідацыі аварыі, хлусня № 5 — аб «пасадцы» Славуціча — новага горада энергетыкаў — на цэзіевую пляму, хлусня № 6 — аб падборы кадраў і «палітыка-выхаваўчай рабоце» на ЧАЭС пасля аварыі. І г. д., і да т. п.

Новыя сакрэтныя дакументы адкрываюць старыя ісціны: кожны раз, каб захаваць сябе, Сістэма павінна абавязкова тварыць зло і абавязкова ўтойваць учынае. Пачынаючы з тайнага расстрэлу ў падвалах дома Іпацьевых дзяцей, чья віна заключалася толькі ў тым, што яны нарадзіліся ў царскай сям'і, яна затым мільёнамі расстрэльвала нас, без суда і следства заганяла ў канцлагеры і псіхушкі. Яна забівала нас на дэманстрацыі ў Новачаркаску, укладвала ў «чорныя цюльпаны» ў Афганістане, труціла нервова-паралітычнымі газамі ў Тбілісі, кідала пад танкі ў Баку і Вільнюсе... Чарнобыль — маруднае паміранне ў радыеактыўным чадзе — з тэтага ж шэрагу злачынстваў Сістэмы супраць уласнага народа, які яна дзесяцігоддзямі метадычна знішчала, падобна міфічнай Медузе гаргоне, якая паядае сваіх дзяцей. Перамагчы гаргону, як вядома, удалося толькі адным спосабам — адсекшы ёй галаву.

Ала ЯРАШЫНСКАЯ.

Адна з пакінутых вёсак чарнобыльскай зоны з вышнімі птушынага палёту. Фота У. ШУБЫ.

ХЛУСНЯ № 3. АБ ПАВЕДАМЛЕННЯХ ДЛЯ ДРУКУ

Прэсу на пасяджэнні аператыўнай групы Палітбюро, зразумела, не дапускалі. Толькі адзін раз, 26 мая (пратакол № 18), былі запрошаны галоўныя рэдактары цэнтральных газет. Тут ім далі наказ: «Галоўную ўвагу ўдзяліць мерам, што прымаюцца ЦК КПСС і ўрадам па забеспячэнню нармальна-бытавых умоў жыцця эвакуіраванага насельніцтва, ліквідацыі вынікаў аварыі, шырока адлюстроўваць актыўны ўдзел працоўных у рэалізацыі гэтых мер».

Ледзь ці не на кожным пасяджэнні разглядалася пытанне аб якім-небудзь паведамленні — для друку, тэлебачання, прэс-канферэнцыі. Усе тэксты зацверджаліся, указвалася канкрэтная дата публікацыі.

«Сакрэтна. Пратакол № 9. 8 мая 1986 г. (...) Аб выступленні па тэлебачанні тт. Вараб'ева А. І. і Гогіна Е. Е. Улічваючы палітычны становішча на Чарнобыльскай АЭС, лічыць мэтазгодным устрымацца ад указанага выступлення. (...) 6. Аб паве-

кацыю чарговага паведамлення ад Савета Міністраў СССР перанесці на 5 мая г. г.».

Цікава, што ні саміх тэкстаў, ні прозвішчаў іх аўтараў у пратаколах няма. І гэта, мусіць, не выпадкова: сляды лепш не пакідаць.

«Сакрэтна. Пратакол № 1. 29 красавіка 1986 г. (...) 10. Аб урадавых паведамленнях. Зацвердзіць тэкст урадавага паведамлення для апублікавання ў друку. Зацвердзіць тэкст інфармацыі кіраўнікам шэрагу капіталістычных краін аб аварыі на Чарнобыльскай АЭС і прымаемых мерах па ліквідацыі яе вынікаў. Зацвердзіць тэкст кіраўнікам шэрагу сацыялістычных краін аб стане спраў па ліквідацыі вынікаў аварыі на Чарнобыльскай АЭС».

Усё проста: для ўнутранага ўжывання — адна інфармацыя, больш правільна, дэзінфармацыя, для братоў па сацыялістычнаму лагеру — другая, для «праклятых» капіталістаў — трэцяя.

«Сакрэтна. Пратакол № 7. 6 мая 1986 г. (...) Згадзіцца з прапановай Міністэрства аховы здароўя СССР аб мэтазгоднасці апублікавання даных аб колькасці і стане хворых, якія знаходзяцца на

наў». Інакш гаворачы, сачыненне на зададзеным тэму. Іншыя сачыненні — пад забарону. Часам удавалася яе абысці, часам — не.

Не ўдалася, напрыклад, спроба ўласнага карэспандэнта «Известий» М. Матукоўскага з Беларусі прыцягнуць увагу высокага пасяджэння.

«Сакрэтна. Дадатак да пратакола № 28. Тэлетайпістам. Гэтую тэлеграну не паказваць нікому, акрамя галоўнага рэдактара. Копію знішчыць. (...) Інфармацыя. Паведамляю для вашага ведама, што радыяцыйная абстаноўка ў Беларусі значна ўскладнілася. У многіх раёнах Магілёўскай вобласці выяўлена радыеактыўнае заражэнне, узровень якога значна вышэйшы за ўзровень тых раёнаў, аб якіх мы пісалі. Па ўсіх медыцынскіх канонах, пражыванне людзей у гэтых раёнах звязана з вялікай рызыкай для жыцця. (...) Паведамляю вам гэта па тэлексу, таму што ўсе тэлефонныя размовы на гэтую тэму ў нас катэгарычна забаронены. 8 ліпеня 1986. Матукоўскі».

Трывожная тэлегранма карэспандэнта была перададзена

але паколькі такім чынам могуць перадавацца набытыя раслінамі хваробы, вучоныя пачалі вырошчваць пасадачны матэрыял з культуры тканак метадам кланіравання. У стэрільных прабіраках на пажыўным асяроддзі з кавалачкаў жывой расліннай тканкі ўзнікаюць новыя парасткі, якія пазбаўлены мікраарганізмаў і маюць таму павышаную прадукцыйнасць. З такіх усходаў і атрымліваюць прыгодныя для пасадкі расліны. Эксперыменты на доследных участках паказалі, што акультураныя буй-

кі вельмі добра растуць у Брэсцкай вобласці і на поўдні Мінскай. Што ж тычыцца паўночных раёнаў рэспублікі, то для іх вучоныя спадзяюцца вывесці больш устойлівыя да халадоў сарты. У Гомельскай вобласці, хаця і прыгоднай для вырошчвання амерыканскай гасці па кліматычных умовах, разводзіць буйкі, на думку батанікаў, не варта, таму што да іонаў цяжкіх металаў яны «нераўнадушыныя» — назіпаваюць іх гэтак жа актыўна, як і выводзяць з арганізма.

АМЕРЫКАНСКІЯ БУЯКІ

Папоўніць страту лясных ягаднікаў, што апынуліся ў зоне радыяцыйнага забруджвання, можна развядзеннем надзвычай прадукцыйнага сорту буйкоў, тэхналогію вырошчвання якіх распрацавалі вучоныя Цэнтральнага батанічнага сада Акадэміі навук Беларусі. Гэтая ягада завезена ў рэспубліку з Паўночнаамерыканскага кан-

тынента і адрозніваецца ад нашых лясных буйкоў вельмі буйнымі пладамі і цудоўным смакам, які больш нагадвае чарніцы. Даследаванні паказалі, што ягады новага сорту намогна павышаюць супраціўляльнасць арганізма хваробам і дапамагаюць хутчэй выводзіць радыенукліды. Размнажаюцца буйкі чаранкамі.

СТАРОНКІ БАГАТАЙ І НЕЗНАЁМАЙ ГІСТОРЫІ НАШАЙ КУЛЬТУРЫ

У ПОЛАЦКАЙ НАСТАЎНІЦКАЙ СЕМІНАРЫІ

Куратар для нас быў вялікім начальствам — другой пасля міністра асобай. Экзамены ў ягонай прысутнасці былі экзаменамі не толькі для семінарыстаў, але і для настаўніцкага персаналу семінарыі: для першых — праверка ведаў, падрыхтаванасці да працы, для другіх — іх педагогічных здольнасцяў. Пакуль куратар быў у семінарыі, усе хадзілі на палыцах. Ва ўсе гады майё вучобы экзамены праходзілі добра.

Другім ганаровым госцем на экзаменах па багаслоўю быў епіскап полацкі і віцебскі. Пасля вусных адказаў семінарыстаў ён разам з куратарам праслухоўваў царкоўны хор і быў ім задаволены. Ён прасіў куратара накіраваць лепшых спевакоў настаўнікамі ў царкоўна-напрыходскія школы, але куратар з гэтым не пагаджаўся: маўляў, нам і самім такія патрэбны. Услед за епіскапам неадступна хадзіў полацкі паліцмайстар Шчарбінскі: у час экзаменаў, калі епіскап быў у актывай зале, ён таксама сядзеў там жа. Гэты паліцмайстар (пазней спраўнік Гарадоцкага павета) быў вядомы не толькі тым, што пяцьдзесят гадоў адпрацаваў на казёнай службе, але, галоўнае, тым, што ніколі не быў у водпуску (у тых часы гэта істотна ўплывала на ацэнку чыноўніка).

Восенню 1889 года зехаў у Полацк і наведваў нашу семінарыю оберпракурор сінода К. Пабеданосцаў — усемагутнейшая ў тых часы асоба пры Аляксандры III. Нас, семінарыстаў, для сустрэчы высокага госця выстраілі ў калідоры другога паверха ўздоўж абедзвюх сцен. Дырэктар з настаўнікамі сустрэкалі госця ўнізе, калі ўваходныя дзверы. У суправаджэнні дырэктара оберпракурор прайшоў у семінар-

Працяг. Пачатак у №№ 20, 21.

скую царкву, а настаўнікі за імі. Пакуль госць быў у царкве, нас перавялі ў актывую залу, дзе ён пазней праслухаў нашу спяванне.

Не памятаю ўжо, у якім годзе адведаў семінарыю і віцебскі губернатар князь Далгарукаў, брат вядомага маёўскага генерал-губернатара, які займаў гэтую пасаду шмат гадоў. Мы, семінарысты, і на гэты раз былі пастроены ўздоўж сцен калідора. Губернатар прайшоў паміж намі ў царкву, але хутка вярнуўся. Наогул у семінарыі ён доўга не затрымліваўся. У сувязі з прыездам губернатара мне ўспомнілася вось што: калі ў інтэрнаце я жыў першы год, семінарысты, вярнуўшыся з велікодных канікулаў, расказвалі, што ў Віцебску былі сялянскія хваляванні з-за збожжа. На рыначную плошчу, дзе адбываліся хваляванні, з'явіўся губернатар Далгарукаў. Бачачы, што сяляне не звяртаюць на яго ўвагу, ён крыкнуў на людскі натоўп: «Шапкі долой!» Гэта ўсхвалявала натоўп яшчэ больш, абражаны сяляне пабілі губернатара.

РАЗВІТАЛЬНАЯ,
ЦІ ДАРАВАЛЬНАЯ
НЯДЗЕЛЯ

У старадаўнасці ў некаторых манастырах Усходу, напрыклад у Палесціне, быў звычай: на вялікі пост манахі пакідалі манастыр і разыходзіліся па пустыні, каб там каляцца ў грахах. Але паколькі за сораж дзевяць дзён посту некаторыя з іх маглі памёрці, так і не дакачаўшыся Вялікадня, у такіх манастырах быў заведзены наступны парадак: адпраўляць велікоднае набажэнства загадзя — у апошнюю нядзелю перад вялікім постам, калі яш-

чэ ўсе былі на месцы. Пасля набажэнства манахі развіталіся адзін з адным, просячы пры гэтым дараваць, калі яны зрабілі якое зло. А затым разыходзіліся па пустыні. Такі ж звычай быў у некаторых манастырах у Расіі, хаця манахі адтуль нікуды не адыходзілі. Захоўваўся ён і ў полацкім жаночым Ефрасінеўскім манастыры. Таму апошняю нядзелю перад вялікім постам там называлі развітальнай ці даравальнай. У гэты дзень многія палачане ішлі ў манастыр на так званое велікоднае набажэнства. Тут я чуў яго ўпершыню на славянскай мове, упершыню таксама чуў жаночы хор — спявалі манашкі.

Тады ж багамольцы ішлі цалаваць рэліквію — сярэдня палец рукі заснавальніцы манастыра Ефрасініі (прывезены сюды ў 1870 годзе з Кіева, дзе знаходзіліся тады яе астанкі). Рэліквія захоўвалася на хорах манастырской царквы ў невялічкай келлі, дзе калісьці жыла Ефрасінія. Туды вёў вузкі і нізкі калідор. У келіцы — столік (анелой), ля якога сядзела манашка. На століку стаяў невялічкі куфэрчак (рака), дзе пад шклом віднелася рэліквія. Мне здалася, што палец ужо вельмі ўчыраў. Але доўга разглядаць яго не мог, бо трэба было даць месца іншым. Усе цалавалі шкло, за якім быў палец, і адыходзілі.

Пазней, у Веліжскім павеце, дзе было маё першае працоўнае месца, сустраўся я з такой традыцыяй: вечарам, у апошнюю нядзелю перад вялікім постам, вясковыя жыхары хадзілі адзін да аднаго, развітаючыся і просячы дараваць зло, зробленае няхай толькі ў думках.

ПАМІНАЛЬНЫ ДЗЕНЬ
ЕФРАСІНІІ ПОЛАЦКАЙ

Кожны год 23 мая было ў Полацку вялікім царкоўным і народным святам: у гэты дзень у 1173 годзе ў Іерусалімскаму манастыры памерла полацкая князьёна Ефрасінія. Пазней яе мошчы былі перавезены ў Кіеў. Палачане ведалі жыццёпіс Ефрасініі і шанавалі памяць пра яе. У полацкім манастыры ў мае часы была толькі невялікая царква, якую заснавала Ефрасінія. Расказваюць легенду: пры будаўніцтве царквы не хапіла цэглы, але аднойчы ўначы цэгла нейкім чынам, немаведама адкуль, знайшлася, і будаўніцтва царквы было закончана.

На памінальны дзень у Полацк зблізку і здалёку збіралася многа багамольцаў. Ужо напярэдадні свят прыезджыя сяляне займалі сваімі вазамі ўсю плошчу перад манастырской брамай і ўздоўж дарогі ў горад, дзе заставаліся на ноч і на другі дзень — да сканчэння набажэнства. На свята прыезджаў у Віцебск і епархіяльны епіскап. Святакаванне пачыналася працэсіяй ад Мікалаеўскай царквы ў манастыр: ішоў саборны клір з харугвамі і крыжамі, харысты, спявачы меліты, а за імі — натоўп людзей. У царквы і перад ёю служыліся паніхіды. Людскі натоўп рэгуляваў прыстаў з паялічаным народам паліцыі, асабліва пры набліжэнні багамольцаў да рэліквіі.

Аднойчы пасля богаслужэння мы, семінарысты, упершыню аглядзелі ваколіцы манастыра. За манастыром бачылі ўваход у нейкае падзямелле. Зямлі цурком выбівалася вада; побач раслі дрэвы. Адразу ж

за манастыром цякла рэчка Палата.

Праз адзінаццаць гадоў я зноў перагортаў свае ўспаміны аб Ефрасініі Полацкай. Увесну 1910 года яе мошчы перавезлі з Кіева на радзіму, у Полацк. Тут, у манастыры, была пабудавана новая вялікая царква. Для перавозкі мошчаў Ефрасініі быў пасланы ў Кіеў рэдактар газеты «Віцебскіе губернскае ведомости» М. Анцаў. У Кіеве ён прысутнічаў, калі свяшчэннікі адкрылі труну, а медыкі разам з імі аднялі руку Ефрасініі, каб пакінуць яе ў Кіеве. Усю дарогу па Дняпру ад Кіева да Оршы Анцаў плыў на тым самым пароходзе, на якім перавозілі мошчы. Падрабязны расказ аб свайх назіраннях ён апублікаваў у віцебскай газеце.

Затым некалькі дзён труна знаходзілася ў Віцебску, дзе я тады жыў. Яна стаяла ў Мікалаеўскай царкве, і там днём і ноччу адбываліся богаслужэнні. Багамольцам для пакланення (цалавання) была адкрыта толькі рука мошчаў у адмысловай пальчатцы. Віцебскае гарадское праўленне зрабіла для мошчаў новую шыкоўную скрыню (раку). З Віцебска труну вынеслі з такім разлікам, каб прынесці яе ў Полацк 23 мая. Працэсія займала ўсю шашу і цягнулася на якіх тры кіламетры. Большая частка прысутных, паглядзеўшы крыху з Воўчай гары, як труну панеслі на чыгунку і далей, вярнулася назад. Паміж тымі, хто прыводзіў, быў таксама віцебскі губернатар П. Гершан-Флотаў і камандзіраваны з Пецярбурга прадстаўнікі міністра ўнутраных спраў Кошкін — абодва ў белых кіцелях, з непакрытымі галавамі. Конна ехаў толькі жандарскі палкоўнік.

Юрыс КРЭЙЦ.

ВЕЧНЫ АБАВ'ЯЗАК
ПЕРАД ЗЯМЛЁЙ

[Заканчэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

пайшлі на лад. Добрае семя ўпала на ўрадлівую глебу, гаварылі яны. А потым не раз і не два з гонарам за сваю радаслоўную паўтаралі гэтыя словы. Спачатку Андрэй вывез у Амерыку сваю сястру Яўгенію, а праз некалькі год — і малодшую сястру Алену, а трэцюю, дваюраднюю — у семнацатм годзе.

Праўда, сам ён у 1925 годзе нечакана вярнуўся ў Беларусь, у родную вёску Дзягільна пад Мінскам. Растлумачыў свой учынак проста: «Жыць чалавек можа ўсюды, а паміраць трэба на роднай зямлі». Недаснавай мацыхай сустрэла яго савецкая радзіма. У трыцятны гады прызвалі Андрэя кулаком і хоць не выслалі, але закліямлі ганьбай з галавы да ног, і ў 1937 годзе ён памёр.

А ў Амерыцы тым часам кінутае ім насенне дала ўсе больш шчодрыя ўсходы. Сёстры ўдала павыходзілі замуж, з'явіліся дзеці і ўнукі, і сёння ў Сяргея там ужо наля дваццаці пяці сваякоў. Вя-

лікая, дружная дынастыя, якая заўсёды помніць роднасць і Радзіму.

Ён яшчэ раз пераканаўся ў гэтым, калі адкрыў канверт. Сёстры запрасілі яго прыехаць у госці да іх. Шчыра і настойліва запрасілі. І ён вырашыў ехаць. Так у 1988 годзе ўпершыню ступіў Сяргей Рошчын на амерыканскую зямлю, а ў наступным годзе паўтарыў свой візіт за акіяна.

Паездкі далі Сяргею Рошчыну нешта большае, чым радасць сустрэчы і сувязі з роднымі. Наведваючы іх у розных штатах, ён убачыў Амерыку. Ubачыў Нью-Йорк і Лос-Анджэлес, Балтымор, небаскросы і патанулыя ў бязмежным зялёным моры прыгарады, раўніны і горы, рэкі, азёры. У той час ён, зусім яшчэ малады выпускнік Белдзяржуніверсітэта, быў няштатным карэспандэнтам створанай у Мінску маладымі вучонымі-энтузіястамі навуковай групы «Квазар», якая праводзіла даследаванні ў галіне космасу і аховы навакольнага асяроддзя. Ён ведаў вялікую цікавасць «Квазара» да вопыту амерыканцаў па

выратаванню сваёй зямлі ад згубнага ўздзеяння цывілізацыі ў выглядзе магутных хімічных, энергетычных і іншых вытворчасцей, выхляпных газаў і г. д. І ён прагна ўспрымаў уражанні, параўноўваў, абагульняў. Паступова прыходзіў да цвёрдага пераканання: культура цывілізаваных адносін да прыроды павінна быць закладзена ў мазгах у людзей увогуле і кожнага чалавека ў прыватнасці. Менавіта ў гэтым крыецца сакрэт бяспрэчных поспехаў амерыканцаў у абароне навакольнага асяроддзя. З плянак выхоўваюцца яны ў духу такой культуры, глыбокай любові і беражлівых адносін да прыроды.

А яшчэ ўразіла яго амерыканская галоснасць як адна з вялікіх заваў дэмакратыі. Няцяжка было пераканацца, у прыватнасці, што нават самы нязначны збоі ў рабоце АЭС становяцца здабыткам шырокай грамадскасці. Ці не ў гэтай галоснасці крыецца сакрэт самай высокай самадyscyпліны і адказнасці персаналу тых жа атамных станцый і любога прадпрыемства наогул?

Каб была ў нас падобная галоснасць і адказнасць — наўрад ці здарылася б аварыя на Чарнобыльскай АЭС. А то ж і вынікі гэтай аварыі спачатку хавалі за шырмаю сакрэтнасці...

— Вярнуўся я на Радзіму, — з усмешкай працягвае Сяргей Канстанцінавіч, — і ў

першы ж выхадны адправіўся з сябрамі ў зону адпачынку пад Мінскам — Крыжоўку. Увайшлі ў малады лес, што непадалёку ад чыгункі, і мяне ўразіла: горы смецця — кансервавыя бляшанкі, цэлафанавыя пакеты, бутэлькі...

Упэўнены, што ў Амерыцы падобнае расцанілі б як дыверсію, і пошукам тых, хто яе ўчыніў, неадкладна занялася б паліцыя. А ў нас у курортнай зоне, на вачах усіх самазвал скідае смецце... І нічога, сыходзіць з рук. А ці ведае вадзіцель, што прывезеная ім цэлафанавая плёнка будзе ляжаць у зямлі трыста гадоў і ў прамым сэнсе слова атручваць, душыць яе? Наўрад ці. Вось чаму пытанне пытанняў для нас — папоўніць у людзей прабел ведаў у галіне экалогіі, выхаваць у кожным пачуццё адказнасці за здароўе нашай кволай і ўвогуле безабароннай планеты.

Такую асноўную мэту і ставіць перад сабой наш даследчыцкі цэнтр «Тэлур» (на латыні — роджаны зямлёй). І вядома, на першым плане ў нас праблемы барацьбы з радыяцыяй — як пранікаючай да нас праз азонавыя дзіркі ў атмасферы, так і са сваёй роднай, чарнобыльскай. Дарэчы, здзівіла і, не ўтаю, парадавала мяне цікавасць амерыканцаў, асабліва тых, чые карані прараслі на беларускай зямлі, да нашых чарнобыльскіх спраў і праблем. Магу з поўнай падставой сказаць: бела-

руская эміграцыя рушчыць аб сваёй Радзіме, сумее па ёй і гатова аказаць ёй усямсерную падтрымку і дапамогу. Пераканаўся ў гэтым, у прыватнасці, калі расціў у сям'і майёй сваячкі Яўгеніі Мацкоў, галава якой — буйны рэлігійны дзеяч і кнігавыдавец, мультымільянер.

Аднак амерыканцы хочуць дакладна ведаць, ці дойдзе іх дапамога да адрасата і ці будзе яна эфектыўнай. І гэта зразумела, бо людзі яны па натуре сваёй дзелавыя, практычныя, ні слоў, ні грошай на вецер не кідаюць.

Так, аксіёма: як паветра, патрэбны нам цяпер шырокія і пастаянныя кантакты з Амерыкай. Аднак яны становяцца праблематычнымі, хаця б з-за астранамічных цен на білеты міжнародных авіярэйсав. Дзе ж выйсць? Я перакананы, што вялікую карысць прынес бы нашай рэспубліцы чалавек, які паехаў бы ў ЗША ў доўгую камандзіроўку з адной мэтай: быць своеасаблівым паўпрадам Беларусі ў эмігранцкіх колах, несці ім максімум інфармацыі аб станаўленні Беларусі як незалежнай дзяржавы, прадметна і паўсудзённа займацца пытаннямі аказання ёй дапамогі. Шы гатовы я да такой ролі? Гатовы. Мару садзейнічаць аб'яднанню намаганняў беларускага і амерыканскага народаў у вырашэнні экалагічных праблем.

Уладзімір ПАЎЛОВІЧ.

ЗНАЙШЛА СЯБЕ Ё ТВОРЧАСЦІ

Прыгожыя аправы ікон стварае Марыя Харытончык з Чырвонага Сяла, што ў Зэльвенскім раёне. Усякі, хто ўбачыць іх, міжволі залюбуецца фініграннасцю работы.

...Хвароба спасцігла Марыю яшчэ ў дзяцінстве. У выніку — інвалідная каляска, доўгія гады лячэння. Немач не адступае, але і Марыя не здаецца. Сілы для жыцця, цікавасць да навакольнага свету чэрпае яна ў творчасці. Дзяўчына вышывае, вяжа, але самым любімым яе заняткам стаў выраб апраў ікон. Робыць іх Марыя з простага матэрыялу — фольгі.

На жаль, чорна-белая фатаграфія не можа поўнасцю перадаць усё багацце колеру і прыгажосць работ Марыі Харытончык.

НА ЗДЫМКАХ: Марыя ХАРЫТОНЧЫК і яе работа.

Фота У. МЯЖЭВІЧА.

КОЖНЫ ДЗЕНЬ, КОЖНЫ ЧАС, БЕЛАРУСЬ!

(Працяг.)

Пачатак на 1-й стар.)

захалпаўся і чый уплыў выраза на прасьвечавецца ў шэрагу ягоных пазнейшых царкоўных кампазіцыяў.

У тым самым часе завязалася ў Куліковіч-Шчаглова другое сяброўства на цэлае жыццё з сябруком-харыстам Сяргеем Жаравам, што стаўся пасля кіраўніком ведамага на цэлы сьвет хору Данскіх казакоў.

Закончыўшы навук у Маскоўскай Кансэрваторыі пад кіраўніцтвам Іпалітава-Іванова, Куліковіч-Шчаглоў у сярэдзіне 1920-х гадоў паехаў працаваць настаўнікам музыкі на Украіну. Ён хутка апанаваў украінскую мову ды з часам напісаў невялікую вязанку песняў і балетаў у гэтай мове, з якіх найлепш вядомы раманс «Пісня про Львія».

Каля 1934 году яго паслалі ў родную ягонай маці Смаленшчыну, дзе ён прысвяціў сябе на цэлае жыццё зьбіранню й вывучанню беларускага песеннага фальклёру. Першыя смаленскія зборы вырашлі пасля ў багатую калекцыю народных песняў і танаў, што займалі чатыры рукапісныя тамы. На жаль, у вихуры 1944 году яны былі страчаны. Украінскі й смаленскі перыяды працы Куліковіча слаба ўдакументаваны. Цяпер, як выглядае, насыпае час, каб рабіць далейшыя росшукі на месцы. У 1937 годзе ажыццяўляўся афіцыйны плян развіцця сымфанічнае музыкі ў савецкай Беларусі, і Куліковіч-Шчаглоў быў назначаны за дырыгентна сымфанічнае аркестры Усебеларускага радыякамітэту ў Менску. Ён пачаў пісаць музыку для аркестры і быў прыняты ў Саюз кампазітараў БССР. Сталінскія рэпрэсіі былі ў самым гарце тады, і шмат ягонага творчага высылку, як і многіх іншых, было скарчана на тое, каб выжыць. Маючы востры розум і жывы характар, Куліковіч-Шчаглоў прыстасоўваўся, каб неяк перажыць ліхалецце ды працуючы на рэальна бясспечным полі народнае музыкі й музычнае тэорыі, якую ён выкладаў у Менскай Кансэрваторыі.

Зь ліку ягоных ранніх твораў гэтага перыяду трэба назваць аркестрацыю беларускіх народных мэлэдыяў у «Беларускай сюіце», канцэрт для фартэпіяна, сымфоніі №№ 1 і 2, апошняя зь якіх была пабудаваная ў вялікай меры на фальклёрным матэрыяле, ды калектыўна напісаную «Кантату аб Сталіне». Ягоную сымфонію № 2 эрэцэнзаваў у часопісе

«Советская музыка», разам зь пятай сымфоніяй Д. Шостакавіча, выдатны расейскі крытык А. Астрацоў, які, адзначыўшы добрую інструмэнтацыю, раскрытыкаваў беларускага кампазітара за «схэматычную» структуру твору ды нясьмелае трактаваньне фальклёрнага матэрыялу. Кампазітар, на думку крытыка, зашмат трымаўся народных мэлэдыяў, выставіўшы сябе на небяспечную падаць звычайны «рэпартаж» і «пастаральную ідылію». Ягоная «Сымфонія», як выглядае, згубілася, за выняткам двух фрагментаў, прыведзеных у рэцэнзійі Астрацова.

У 1940 годзе Куліковіч дапісаў оперу «Кацярына», што была замоўленая да Дэкады беларускае савецкае культуры ў Маскве. Прэм'ера адбылася ў тэатры імя Станіслаўскага. У гэтым творы Куліковіч-Шчаглоў, як выглядае, ухіліўся ад ранейшых агрэхуў (калі ўважваць, што крытыка Астрацова была слушнай) і сустрэў больш прыхільныя рэцэнзійі. Як і ў сваёй «Сымфоніі», кампазітар імкнуўся, уводзячы народныя матывы, перадаць настрой і вобразы беларускай гістарычнай мінуўшчыны. Тэндэнцыйнае да пэўнай ступені лібрэта М. Клімковіча пераносіла дзею ў 16-е стагодзьдзе на фоне ўсенароднага, быццам-бы, змаганьня Расейцаў, Беларусаў і Украінцаў (на чале якога стаў Іван Грозны (?)) супраць зборшчы сьмехувартых і п'яных «польскіх» панюў. На шчасьце, у гэтым сталінскім маскардзе быў і элемент каханьня, і кампазітар выраза на аддаў сваё найлепшае гэтак пабочнаму сюжэту, бо Кацярыніна стройная арыя «Павей вецер, павей буйны» ды ейны дуэт із сваім каханкам Рыгорам «Прытуліла ся каліна» ўвайшлі пасля як сталыя нумары ў ягоны пазнейшы канцэртны рэпэртуар.

Другі вядучы савецкі крытык А. Ліўшыц, магчыма, лепш абазначыў зь беларускім фальклёрам ды памятаючы, што Куліковіч-Шчаглоў ушанаваў і гэбрыскаю музыку ў сваёй «Сымфоніі», даў оперы хвалебны агляд.

Пасля ўз'яднаньня Беларусі ў верасьні 1939 году, у тым самым годзе, Куліковіч-Шчаглоў быў уключаны ў дэлегацыю на чале зь Янкам Купалам, якая наведвала Заходнюю Беларусь, каб устанавіць там стан мастацтва. Кампазітар апублікаваў адмоўна гіпэрбалізаваную спрэвядачу із свайго падарожжа ў артыкуле «Музыкальное искусство Западной Белоруссии», тлумачыць да якога ён даў, па вайне ўжо, у ўспомінах пра

Янку Купалу. Ён працягваў пісаць у ўсеаюжны часопіс «Советская музыка», стаўшыся фактычна ягоным беларускім карэспандэнтам. Там была апублікаваная ягоная карэспандэнцыя пра Дэкаду беларускага мастацтва, што адбылася ў Маскве ў чэрвені 1940 году, а таксама агляд музычных дасягненьняў сваіх сяброў з Саюзу кампазітараў БССР: Туранкова, Залатарова, Пужста, Цікоцкага й Любана ды прадстаўнікоў малодшага пакаленьня: Падкавырава, Палова, Лукаса, Палонскага і Іванова.

«Кампазітар у нашай краіне, — пісаў ён шматзначна, — ня толькі кваліфікаваны музыка, але таксама носьбіт ідэалагічных вартасцяў». Аднак у 1941 годзе Куліковіч-Шчаглоў пастанаўіў, што ёсьць іншыя ключы, як «вывучаньне марксызму-ленінізму... для правільнага разуменьня нашай місіі», і ў тым часе як танкавыя дывізіі нямецкае вэрмахту праразалі наскрозь Беларусь, ён разам із сваімі рашчараванымі калегамі Туранковым і Равенскім, пастараўся ня трапіць на апошні цяжкі зь Менску.

На працягу 1941—42 гадоў Куліковіч-Шчаглоў здолеў аднавіць сваё зьбіраньне песеннага й музычнага фальклёру. У 1943 годзе частка пладоў ягонае працы й досьледаў была апублікаваная ў Менску ў невялікай кніжцы пад заг. «Зборнік купальскіх і жніўных беларускіх песняў», у якім былі паданыя аранжыроўкі гэтых песняў, як «Шла Купалка», «Васільчак», «Сяньня Купала, а заўтра Ян», «Ой, рана на Івана», «А жнецце, жнецкі» ды «А ў нас сяньня вайна была». Ён напісаў шэраг артыкулаў на музычныя тэмы для «Беларускай Газэты» і «Новага Шляху» пра Міхала Глінку, пра музычную культуру Смаленшчыны, пра народныя інструмэты ды іншае. Ён таксама заняўся ў Менску Тэатрам Эстрады, пішучы для яго лёгкую й гумарыстычную музыку.

У гэтым самым часе Куліковіч стварыў оперу на лібрэта добра вядомага паэтэсы Натальі Арсеньневай «Лясное возера» — гісторыя трагічнага каханьня князя й сялянскай дзяўчыны. Гэта была першая беларуская опера, створаная без умалшаньня бюракратычнае ідэалёгіі. Кампазітар зьварнуўся ізноў да мінуўшчыны й да фальклёру свайго краю. Прэм'ера оперы адбылася 28 лютага 1943 году ў гістарычным Менскім Народным Тэатры і, незважаючы на цяжкія военныя абставіны, ішла колькі тыдняў ды перадавалася празь Менскае радыё. У вядучых ролях высту-

пілі Д. Самохін і Ніна Бандарэнка. Алясь Карповіч пра оперу пісаў: «Аўтар ня проста «цытуе» песні, ён бярэ зь іх найбольш характэрныя музычныя інтанацыі, ён імкнецца працуцца ў самую існасьць народнага песеннага матэрыялу».

Аднаўленьне Беларускае Аўтакефальнае Праваслаўнае Царквы, што была здушаная Саветамі ў 1922 годзе, натхніла кампазітара на рэфармаваньне беларускае царкоўнае музыкі, каб надаць ёй больш нацыянальнага характару.

Куліковіч заняўся таксама кампанаваньнем «мадэрных» танцавальных і песенных мэлэдыяў. У гэтай галіне ён дасягнуў, бадай, найбольшае ўдачы, забясьпечыўшы сабе трывалае месца ў ацэнках сваіх суродзічаў. Ягоны «Юнацкі сьпеўнік», выдадзены ў Менску ў 1943 годзе Саюзам Беларускае моладзі, разам з папулярнымі народнымі песнямі ў апрацаваным Туранкова, Мацісона й Равенскага, меў шэраг патрыятычных песняў і рамансаў: «О, Беларусь, мая шышына», «У гушчарах», «Пагоня», «Ад родных ніў», што па сёньняшні дзень сьпяваюцца па цэлым сьвеце, дзе толькі сустракаюцца эмігранты.

У 1944 годзе, калі ўжо савецкія войскі падыходзілі пад Менск, Куліковіч-Шчаглоў скончыў сваю найвыдатнейшую оперу «Усяслаў Чарадзея», ізноў жа на лібрэта Натальі Арсеньневай, зь дзеяў з далёкай гістарычнай мінуўшчыны. У сакавіку таго году ўжо было мала шанцаў на паказ оперы, але ейная прэм'ера была дадзена празь Менскае радыё. Апавадзяньне пра Полацкага князя, які, засумаваўшы па радзіме, адмаўляецца ад кіеўскага князга пасаду, каб вярнуцца да сябе на Бацькаўшчыну, не толькі было запярэчаньнем «супольнага змаганьня» Усходніх Славянаў—тэма Клімковічавой оперы «Кацярына» — а паказвала й на шуканьне кампазітарам нацыянальнае ідэнтыфікацыі для свайго народу, музыка якога сталася глыбокай арганічнай часткай ягонага творства. Пацьверджаньнем гэтакму служыць факт, што арыў з «Усяслава Чарадзея», гэтка як песня Ляды, сталася ўлюбёнымі нумарамі ягонага канцэртнага рэпэртуару.

Куліковічавы адданасьць справе беларускага нацыянальнага адрэджаньня няўхільна прывяла яго й да прыняцьця ролі музычнага кіраўніка ў часе працы Другога Усебеларускага Кангрэсу, скліканага Беларускай Цэнтральнай Радай.

Крок гэты вымагаў пэўнае адвагі з боку ўдзельнікаў Кангрэсу, паколькі ў чэрвені 1944 году было ўжо ясна, што дзяржава Восі пратрацілі вайну. Але бел-чырвона-белы сьцяг яшчэ ўсюды разьвіваўся, і патрэбна была бадзёрая патрыятычная песня, якую Куліковіч-Шчаглоў выдатна валодаў.

Колькі дзён пазней разам з Равенскім Куліковіч эвакуаваўся ў Нямецчыну. Туранкоў, паверыўшы ў абяцаную «партызанамі» бяспэку, застаўся ў Менску чакаць вызваленьня: яго адрозьж х схапілі й выслалі ў канцэнтрацыйны лягер на Усход, дзе дзесяць гадоў няволі пакінулі яго з разьбітым здароўем.

У 1944 годзе ў Бэрліне была апублікаваная кніга Куліковіча-Шчаглова «Беларуская музычная культура».

Калі скончылася вайна, кампазітар апынуўся ў палажэньні чалавека, якому, як нараджэнцу Масквы, пагражала дэпартацыя на Усход на прыхамаць таго ці іншага няпрыхільнага саюзніцкага бюракрата. Дзеля гэтага якраз ён пачаў карыстацца прозьвішчам маці, Куліковіч, прысьвячаючы справе арганізацыі культурнага жыцця ў лягерах перамешчаных асобаў, дзе тысячы Беларусаў змушаны былі дзяліць свой выгнальніцкі лёс.

Супольна з групай актараў і пісьменьнікаў Куліковіч зарганізаваў паходную трупу «Беларускі тэатр эстрады», у рэпэртуары якога былі кароткая п'еса Н. Арсеньневай «Купальская ноч», оперныя арыў, народныя танцы, дэкламацыі, народныя песні, балетныя нумары, ськечы ды лялькавыя паказы. Шмат якіх з гэтых нумароў і большыня музыкі належалі Куліковічу, які выявіўся таксама здольным лібрэтыстам («Цыганская рапсодыя», «Усьмешкі каханьня»). Куліковіч-Шчаглоў сам выступаў як сьпявак і актор, часта выконваючы камічную ролю пантамімавае дамы, што ён рабіў зь вялікім смакаваньнем. Адным з суўдзельнікаў гэтых паказаў быў Пётра Звонны, аўтар і кампазітар шырока папулярнай песні «Дуць жаўнеры Беларусы». Выступленьні Беларускага тэатру эстрады перад балцкімі, расейскімі, украінскімі і нават нямецкімі аўдыторыямі адыгралі важную ролю ў пашырэнні веды пра беларускую сур'ёзную музыку ды лёгкае забаўляньне. Куліковіч напісаў музыку да шэрагу кароткіх п'есаў, камадыяў, вадэвіляў і ськечаў.

Гай ШКАРДА.

(Заканчэньне будзе).

ПАМ'ЯЦІ ПАЭТА СЫМОНА БЛАТУНА

БРАТАМ НА ЧУЖЫНЕ

У глыбіні Палесся, далёка ад чыгункі і дзяржаўнага прычала, у затуленай хмызамі і каноплямі вёсцы Кавака на Брагіншчыне 10 мая 1937 года нарадзілася ў адной сям'і дваццацігадовага па ліку дзіця — хлопчык Сымонка.

Заўсёды задумлены і ўражаны, вучыўся ён вельмі старанна і скончыў Брагінскую беларускую сярэднюю школу з залатым медалём. Пасля вучыўся на журналіста ў дзяржаўным універсітэце ў Мінску і атрымаў дыплом выдатніка.

Радасць сельскага жыцця і працоўных клопатаў пакінула ў душы Сымона глыбокі след. Яна часта ажывала ў ім і пералівалася ў дасканалы радкі, калі ён стаў вядомы ўжо як паэт Сымон Блатун.

Зместам яго паэзіі зрабілася любоў да роднага краю, да людзей працы. Прыгажосць жыцця і каханне ў паэзіі Блатуна арганічна знітаваны з прыгажосцю працы, яе працэсам альбо вынікамі.

Сымон Блатун жыве ў Мінску і працаваў літаратурным кан-

сультантам у газеце «Літаратура і мастацтва», а затым і ў газеце «Чырвоная змена». Але знаходзячыся ў сталіцы, не забываў пра родны кут на Палессі. Кожнае лета ездзіў туды і акупаўся ў вір знаёмага змалку жыцця. Гэтыя паездкі жылі яго вельмі ярскімі талентамі і абуджалі нястрымную прагу да творчасці.

У 1968 годзе выдавецтва «Беларусь» выпусціла першы зборнік Сымона Блатуна «Раўнавага». Кніга была надзвычай высока ацэнена чытачамі і крытыкамі.

Поспех падбадзёрваў і натхніў Сымона на працу над новай кнігай «Радаслоўнае дрэва», якая таксама не затрымалася ў друку. На вялікі жаль, аўтару не давялося яе ўбачыць. Вяскою 1970 года пры трагічных абставінах паэта не стала. Засталася цудоўная паэзія, якая заўсёды будзе радаваць чытаў да яе людзей. Я прапанаваў бы ўвазе чытачоў яго верш, прысвечаны нашым замежным землякам.

Аляксей СЛЕСАРЭНКА.

Сымон БЛАТУН

Не тым, хто ў страху бег у край чужы
Ад гневу справядлівага расплаты,
Не тым, хто распісаўся на ілжы
І стаў народа ворагам заклятым.

А вам, сумленным, шчырым землякам,
Хто родны кут пакінуў не па волі,
Хто з торбачкай палпыў за акіяны
У пошуках лягчэйшай долі,

Хто быў занесен хвалямі вайны
У немаведама якіх далі...
У вас ёсць ўнукі, дачкі і сыны,
Вы ім пра край свой родны расказалі!

Пра шум бароў, пра водар медуніц,
Пра квецень веснавога саду,
Пра зван руччоў і чысціню крыніц,
Пра залатыя лісці лістапада.

Ці расказалі дзецям пра буслоў,
Ці матчыну спявалі калыханку,
Што сплечена з дзівосных красак-слоў,
Смугой спавітых, быццам луг у ранку!

Вы раскажыце, раскажыце ім
Пра гоні, пушчы, па якіх хадзілі,
І будзе не так горка вам самім,
Лягчэйшым стане смутак на Радзіме.

ЖЫЎ У ВІЛЬНІ ДЗЯДЗЬКА ЯНКА

Янка Багдановіч... Гэтае імя вядома тым, хто цікавіцца жыццём дваенай Вільні. Сваёй штодзённай працай ён уносіў сціплы ўклад у беларускае нацыянальнае Адраджэнне. Менавіта друкар Я. Багдановіч разам са сваімі аднадумцамі пачаў у 1929 годзе выпускаць часопіс «Шлях Моладзі», у якім выступалі і з уласнымі вершамі, апазыцыянальнымі, нататкамі. А перад тым Я. Багдановіч выхоўваўся ў Барунскім прытулку і ў Беларускай гімназіі.

Карацей кажучы, жыццё гэтага чалавека вартае прачытання. Я. Багдановіч не дзе і сам пра гэта здагадваўся, таму напісаў успаміны аб перажытым, у тым ліку ў сталінскіх лагерах. Аб'яднаных назвай «На жыццёвым шляху», якія толькі што выйшлі ў выдавецтва «Мастацкая літаратура» з прадмовай А. Ліса.

На жаль, сам аўтар іх пабачыць не паспеў: Я. Багдановіч памёр у ліпені 1990 года. І вельмі шчыліва чытаць яго апошні ліст, які ўспрымаецца як завяшчанне: «Можна, з часам сціплыя нататкі гэтыя ўбачыць свет і будучы чытаць іх унукі і праўнукі, ды ўспоміць дзядзьку Янку, што жыве ў Вільні і працаваў для добра Радзімы. Любіў усіх беларусаў, шановаў і другія народы, каторыя жылі часна і справядліва, не імкнуліся падбіць сваіх суседзяў...»

«МАСТАЦТВА» — НОВАЯ ГАЛЕРЭЯ

У кароткім пакуль што спісе мінскіх мастацкіх галерэй з'явілася яшчэ адна — галерэя «Мастацтва», стваральнікам якой выступіла малое прадпрыемства «Дызайн-імпэкс», што пры Беларускай фондзе культуры. Размясцілася яна ва ўтульным інтэр'еры магазіна «Мастацтва» на праспекце Машэрава. Арганізатарам уладзе з самай першай экспазіцыі даволі высока ўзняць планку. У выставе твораў жывапісу і графікі прынялі ўдзел такія вядомыя ў рэспубліцы і за межамі Беларусі майстры, як А. Марачкін, М. Серадзіч, У. Сулкоўскі, Р. Несцераў, Г. Ціхановіч. Разам з імі ўдалася ўлічыць і агульную экспазіцыю свае працы У. Паўлавец, Л. Балла, А. Родзін, Г. Іваноў і іншыя маладыя мастакі, кожны са сваёй адметнай творчай манерай.

Новая галерэя плануе праводзіць персанальныя і групавыя выставы беларускіх мастакоў, наладжваць вытворчасць і рэалізацыю малых серый экслібрысаў, пластыкі.

«ПЯРЭЗВЫ»

[Заявічэнне.
Пачатак на 1-й стар.]

Сярод іх такія самабытныя, як народны этнаграфічны ансамбль «Лёс» з вёскі Бабічы Чачэрскага раёна, фальклорны гурт вёскі Левашы Рэчыцкага раёна, фальклорна-этнографічны калектыў вёскі Курганне Рагачоўскага раёна, гурт народнага танца і спеваў «Явар» Мазырскага мастацка-краязнаўчага музея. Не пакінула раўнадушным выступленне гарманістаў з вёскі Варатынь Бабруйскага раёна і інструментальнага дуэта з вёскі Мяркулавічы Чачэрскага раёна. Цёпла сустрэлі глядачы і журы выступленні салістаў — Эміліі Кіршынай з вёскі Беланавічы Петрыкаўскага раёна Гомельскай вобласці, Кастуся Дамасевіча з Гомельскага раённага Дома культуры і Акісіні Паўлавай з вёскі Сенькава Горацкага раёна Магілёўскай вобласці.

Журы высока ацанілі выканаўчае майстэрства фальклорнага калектыву «Душа» вытворчага аб'яднання «Крычаўцаментшыфер». Адзначаны і рэпертуар, і сцэнічная культура. І хоць узрост удзельніц даволі сталы, але чысціня голасу, любоў да народнай песні, старадаўняга танца вызначае гэтых выканаўцаў. У ансамбля шмат прыхільнікаў, яго мастацтва цешыць душы глядачоў рознага ўзросту.

Тое самае можна сказаць і пра фальклорны калектыў з вёскі Янова Веткаўскага раёна Гомельскай вобласці. Яго ўдзельніцам ужо за 70, але іх карагодныя танцы, песні напоў-

нены жыццёвай энергіяй, прыгажосцю, непаўторнасцю. Вельмі арыгінальны самабытны фальклорны калектыў з вёскі Варатынь Бабруйскага раёна з нязменным гарманістам — старшынёй калгаса Віктарам Тумашанкам.

Праграма заключнага этапу фестывалю «Пярэзвы» пачалася святочным шэсцем удзельнікаў фестывалю па вуліцах Бабруйска. Вечарам у Палацы культуры «Шынік» адбыўся канцэрт мастацкіх гуртоў Магілёўскай і Гомельскай абласцей. Наступныя дні былі аддадзены агляду мастацкіх праграм фальклорна-этнографічных калектываў, інструментальных гуртоў, салістаў-танцораў, музыкаў, спевакоў. А потым удзельнікі конкурсу раз'ехаліся з канцэртнымі праграмамі ў розныя раёны Магілёўскай і Гомельскай абласцей.

Заклучны этап фестывалю ператварыўся ў сапраўднае свята фальклору. Удзел у ім прынялі не толькі пераможцы п'ярадных тураў, але і госці — калектывы народна-сцэнічнага танца з Расіі, Латвіі, Аўстрыі, Польшчы.

У час фестывалю быў праведзены «круглы стол», дзе вялася размова аб праблемах адраджэння і захавання народнай харэаграфіі. Усе дні працавалі выставкі народных касцюмаў і музычных інструментаў Магілёўскай і Гомельскай абласцей, відэа-салон, экспрэз-фота і інш.

Трэба зазначыць, што выйскі пераможцаў у гэтым фестывалі было складана, бо ўмовы кон-

курсу даволі жорсткія. Напрыклад, па яго правілах, удзельнікі павінны былі выконваць песні, музыку, танцы, пацутыя па радые, па тэлебачанні, перанятыя ў іншых раёнах або развучаныя па нотках. Музычнае афармленне — без фанграм, Касцюмы таксама павінны падкрэсліваць рэгіянальна-мастацкія асаблівасці, быць аўтэнтычна-этнографічнымі. Адным словам, удзельнікі стаялі перад канкрэтнай задачай: паказаць тое, што складае аўтэнтычнасць, непадобнасць фальклору свайго краю, свайго вёскі.

Высокія патрабаванні і да выканаўчага майстэрства. Улічаліся і музычнае рашэнне харэаграфічных твораў, і арыгінальнасць балетмайстэрскіх работ, артыстычнасць, культура касцюма, удзельнікі імправізаваць, і шмат іншага. Несумненна, членам журы было аб чым паспрачацца, перад тым як прыйсці да згоды.

Чаго ж мы чакаем ад такіх фестывалёў? Наогул ад такіх мерапрыемстваў? Перш за ўсё, убачыць, што маем. Па-другое, фестывалі ствараюць магчымасць згуртаваць усе зацікаўленыя ў адраджэнні сілы: тэатрыкаў, навукоўцаў, кіраўнікоў мастацкіх калектываў — дзе ля захавання і развіцця беларускага харэаграфічнага фальклору як асновы самабытнай танцавальнай культуры, як крыніцы натхнення для прафесійнага мастацтва.

Тамара КАРОЛЬ.

НА ЗДЫМКАХ: у час фестывалю ў Бабруйску.

ЛІСТКІ З КАЛЕНДАРА

11 мая, панядзелак

БУСЬКО

Да буслоў у нас адносіліся з нейкай пшчотнай павагай. Называлі не інакш, як буськамі. І кожны стараўся, каб на яго котлішчы жыла гэта птушка. Лічылася нават, што тады хату міне маланка, што ў сям'і будзе шчасце.

Але тое было калісьці. Асушылі суседнія балоцеікі, выпралі рачулікі, спусцілі ваду — і буслы пакінулі вёску.

...Палявой дарогаю вяртаюся дадому. Хмарна. Цярусіць дождж. Паказаліся першыя хаты. Перад імі, замест колішняй лугавіны, — цямнее пярэстая ралля. «Заглыбака пусцілі плугі, падумалася. Ажно да глею дасталі».

На ўскарайку раллі заўважаю бусла. Мурзаты і ўсё роўна як сонны хадзіў ён пад дажджом. І ні тое паставы, ні тое грацыёзнасці, што мы прывыклі бачыць у гэтых птушак, — адна заклапочанасць.

На душы рабілася прыкра: «Бусько месіць гразкую раллю і здзіўляецца: а што сталася, пакуль быў у вырайі!»

Мы часам такое пытанне і не задаём сабе.

Яраслаў ПАРХУТА.

10 мая, нядзеля

МІНСКАЯ КОНКА

Запрэжаныя коньмі пасажырскія вагончыкі ўжо каталіся па рэйках многіх гарадоў Расіі, буйнейшыя і багацейшыя з іх пачалі ўводзіць трамвай. Мінская ж гарадская ўправа, якая заўсёды адчувала грашовую нястачу, здавальнялася конкай. Будаўніцтва пачалося ў 1891 годзе. Яго вяло Акцыянернае таварыства гарадскіх і прыгарадных конна-чыгуначных дарог у Расіі, якое ўзначальваў пецябургскі інжынер Гарчакоў. Непасрэдна кіраваў работамі інжынер Ляхоўскі.

Рэйкавыя шляхі паступова будаваліся і да 1899 года склалі 7,3 вярсты. Новы від транспарту злучыў цэнтральную плошчу Мінска — Саборную [зараз плошча Свабоды] з чыгуначнымі вакзаламі, Нізкім рынкам, Старажоўкай, Камароўкай. Праезд каштаваў 3—4 капейкі да 1896 года, а затым 5—6 капеек. Памяркоўная плата рабіла конку даступнай для шырокага кола мінчан. У 1903 годзе ёю карысталася 1 376, а ў 1914 годзе — 1 863 тысячы чалавек.

Абслугоўвалі конку 60 служачых (1905 год). Яны працавалі ад цямна да цямна ў любое надвор'е, хоць плацілі ім менш, чым чорнарабочым. Затое гаспадары-акцыянеры былі задаволены: іх прыбыткі былі вышэйшымі, чым у фабрыкантаў. У красавіку 1893 года служачыя конкі правалі першую няўдалую забастоўку, але ў 1905 годзе ўсё ж змаглі дабіцца паляпшэння ўмоў працы. Забастоўкамі (чэрвень і кастрычнік) кіравала мінская група РСДРП.

У 1912 годзе гарадская ўправа выкупіла конку ў акцыянернага таварыства за 212,5 тысячы рублёў. Да канца 1914 года меркавалася ўвесці трамвай, але перашкодзіла вайна. Трамвай замяніў конку толькі ў 1929 годзе. Ён прайшоў па аднаму з маршрутаў конкі [зараз гэта маршрут ад Інстытута культуры да плошчы Перамогі]. Сёння ў гэтым кірунку імчаць вагоны Мінскага метро.

З. ШЫБЕКА, С. ШЫБЕКА.

29 мая, пятніца

ЗЯЗЮЛЯ

У слаўтай паэме Якуба Коласа «Сымон-музыка» ёсць такія радкі:

Кукавала штось зязюлька,
Мо лічыла ім гады.
Ды якія! Хто згадае!
Варажыла, ды пра што!

Пат паўтарыў тут вядомае беларускае павер'е. Паводле яго, зязюля была аракулам, прарочыцай, якая можа перадаць людзям прароцтвы багоў. Падобнае ўяўленне пра гэтую птушку было і ў старажытных індыйцаў, германцаў, грэкаў. Апошнія верылі, што ў абліччы зязюлі мог з'явіцца сам Зеўс і паведаміць чалавеку пра яго далейшае жыццё.

Звычайны характэрны голас рабё птушкі быў знаёмы і старому, і малому. Прылёт зязюлі з выраю звычайна супадаў са з'яўленнем лістоў, калі выводзіліся вусені, якімі яна і харчуецца. І калі зязюля першы раз кукавала на зялёным дрэве, то лічылася, што год будзе ўраджайным, і наадварот... Падобную прыкмету звязвалі і з першым грамам. І калі гром грымеў на «пусты» лес, то трэба было чакаць недароду.

Супадзенне прыкмет дае падставу лічыць зязюлю вясцункай самога Перуна — галоўнага паганскага бога. [Пярун — беларускі адпаведнік грэчаскага Зеўса, якога Гамер называў Грамавержцам].

Але пасля прыняцця нашымі продкамі хрысціянства культ Перуна паступова занепадае. Усё часцей, поруч з прарочай функцыяй зязюлі, імя гэтай птушкі пачало спалучацца з жалобай. Голас яе пачалі ўяўляць плачам. Гэта і адбілася ў загадцы: «За борам баранскім, за лесам лясанскім планала каралеўна голасам панскім». У беларускіх народных песнях зязюльчына кукаванне параўноўваецца з жалобой дзяўчыны, якую аддаюць замуж, з галашэннем маці, якая выпраўляе сына ў салдаты.

«Ой, некаму знаці даці, жаўнера хаваці.
Паляцела зязюленька ў цёмны бор каваци!»

Здзіслаў СІЦЬКО.

КОНКУРС «СУПЕРМАДЭЛЬ СВЕТУ-92»

У дэманстрацыйнай зале Беларускага Цэнтра моды нядаўна прайшоў конкурс «Супермадэль свету-92». Яго арганізатарамі сталі рэкламная фірма Аляксандра Варламава, агенцтва «Форд модэлз» і «Істэрн модэлз».

Такое мерапрыемства праводзілася ў Беларусі ўпершыню. Звыш сямісот дзяўчат ад 14 да 20 гадоў вырашылі паспытаць шчасце ў гэтым конкурсе. І толькі тры пераможцы маглі разлічвацца на пездку ў Парыж на першы тур конкурсу «Супермадэль свету-92». Пасля — фінал у амерыканскім горадзе Лос-Анджэлесе.

Чаму для такога, без перабольшання сказаць, шоу была выбрана Беларусь? Кароткі каментарый кіраўніка рэкламнага агенцтва «Форд модэлз» французжанкі Дамінікі Кафін:

— Вашы дзяўчаты, несумненна, вельмі прыгожыя. І калі б крыху больш вопыту, то яны змаглі б на такіх конкурсах склаці сур'езную канкурэнцыю вядомым манекеншчыцам свету.

Менавіта — манекеншчыцам. Бо гэты конкурс у Мінску не конкурс прыгажосці. Як адзначыў адзін з яго арганізатараў Аляксандр Варламаў, галоўнае, каб вобраз будучай пераможцы быў кідкі, яркі, запамінальны, бо яе праца — прафесійная рэклама, рэклама адзення ці зубной пасты,

брыльянтаў ці гуталіну... Усё павінна запамінацца, прывабліваць і надоўга заставацца ў памяці.

Дык хто ж паедзе ў Парыж? Па задуме арганізатараў конкурсу, павінна была паехаць толькі адна дзяўчына. Але Дамініка Кафін не ўтрымалася і выбрала трох — яны ж такія мілыя і прывабныя!

Цяпер непасрэдна аб шчаслівых пераможцах. Гэта Каця Чайка. Пасля сярэдняй паступіла ў Беларускаю школу рэкламных мадэляў.

Наталля Мазала заканчвае сярэдняю школу. Як і Каця, пакуль нідзе і нічым сябе не праявіла.

А Машы Заленскай усяго 15 гадоў..

Вядома, мы жадаем нашым дзяўчатам поспеху на наступных торах «Супермадэлі свету-92». Галоўнае ж, і гэта добра вядома, пераможцы паедуць у Парыж, Вену і Токію пасля не турэцкімі, а на працоўных кантрактах. Будуць у іх і прыгожае жыццё, і вялікія грошы... Вось толькі б не захварэць на «зоркавую» хваробу, не згубіцца ў гэтым вялікім свеце, не адарвацца ад сваёй Бацькаўшчыны, Радзімы. Адным словам, застацца беларускамі.

Яўген ТУРАЙКЕВІЧ.

НА ЗДЫМКАХ: у час конкурсу.

Фота В. СТАВЕРА.

РЭДАКЦЫЯНАЯ КАЛЕГІЯ

ЗАСНАВАЛЬНІК:

Беларускае таварыства па сувязях з суайчыннікамі за рубяжом (таварыства «Радзіма»).

НАШ АДРАС:

220600, МІНСК, ПРАСПЕКТ
Ф. СКАР'ЫНЫ, 44.

ТЭЛЕФОНЫ: 33-01-97, 33-02-80,
33-03-15, 33-16-56, 33-07-82.

Пазіцыя рэдакцыі і аўтраў, матэрыялы
іх друкуюцца на старонках «Голасу
Радзімы», не заўсёды супадваюць.

Газета аддрукавана ў друкарні
«Беларускі Дом друку»
Індэкс 63854. Зак. 984.

П 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12